

Fayzulla XOLMAMATOV,
Qarshi davlat universiteti erkin izlanuvchisi
E-mail: f_kholmatov@gmail.com

QarDU v.b. dotsenti, PhD B.Toshpo'latov taqrizi asosida

MUSTAQILLIK YILLARIDA ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA KADRLAR SIYOSATI TARIXI

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishgandan keyingi davrda ichki ishlar organlarida kadrlar siyosati va uning rivojlanishi ko'rib chiqiladi. Kadrlar ishida o'zgarishlar tahlil yondashuv asosida yoritiladi, bu esa O'zbekiston ichki ishlar organlarining yutuqlari va muammolari to'g'risida to'liq tasavvur beradi.

Kalit so'z: ichki ishlar, oliy harbiy-texnik bilim yurti, ichki ishlar vazirligi akademiyasi, serjant maktabi, kadr, militsiya, leytenant, bakalavr, magistratura.

ИСТОРИЯ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ В ОРГАНАХ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ

Аннотация

В данной статье рассматривается кадровая политика и её развитие в органах внутренних дел Республики Узбекистан после получения независимости. Изменения в работе с кадрами освещаются на основе аналитического подхода, что даёт полное представление о достижениях и проблемах органов внутренних дел Узбекистана.

Ключевые слова: внутренние дела, высшее военно-техническое учебное заведение, Академия Министерства внутренних дел, сержантский школа, кадры, милиция, лейтенант, бакалавр, магистр.

HISTORY OF PERSONNEL POLICY IN THE INTERNAL AFFAIRS BODIES DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE

Annotation

This article examines personnel policy and its development in the internal affairs bodies of the Republic of Uzbekistan after gaining independence. Changes in work with personnel are highlighted on the basis of an analytical approach, which gives a complete picture of the achievements and problems of the internal affairs bodies of Uzbekistan.

Key word: internal affairs, higher military-technical knowledge institution, Academy of the Ministry of internal affairs, serjeantmaktabi, cadre, militia, lieutenant, bachelor, master.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi - O'zbekiston Respublikasi ijroiya hokimiyati organi hisoblanib, o'z vakolatlari doirasida fuqaro va inson erkinligi va huquqlarini himoyalashda davlat boshqaruvini amalga oshiradigan, huquq-tartibotni saqlash, jamoat xavfsizligini ta'minlash va bevosita O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar organlari va Ichki ishlar vazirligining ichki qo'shinlari faoliyatining asosiy yo'nalishlarini amalga oshiradi.

O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlari uchun mutaxassis kadrlar tayyorlash bo'yicha ta'lim muassasalari tashkil etilishi va faoliyatining tarixiy shakllanish va rivojlanish jarayonlarining tarixiy ildizlari uzoq o'tmishga borib takaladi. Ular tashkiliy tuzilmaviy jihatdan tarixiy va evolyusion rivojlanish yo'lini bosib o'tgan. Albatta, ular o'z faoliyat yo'nalishlari jihatidan to'raligicha bugungi talablar va funksiyalarni o'zida mujassamlashtirmagan bo'lsa-da, jamiyat taraqqiyotining turli bosqichlarida faoliyat ko'rsatib kelganligi haqiqat.

Materiallar va metodlar. O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlari tarixiy shonli yo'lni bosib o'tdi, fuqarolarning tinchligi, xukuk va erkinliklari hamda konuniy manfaatlarini ximoya qilishda ishonchli faoliyat olib borgan. O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlari uchun mutaxassis kadrlar tayyorlashning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni beqiyos. Chunki aynan ta'lim maskanlari maxsus kasbiy bilimlarni egallagan bitiruvchilarining el-yurt osoyishtaligini saqlashdagi ahamiyati juda katta.

Ichki ishlar vazirligi tasarrufida faoliyat olib borgan ta'lim muassasalaridan yana biri bu -IIV Toshkent oliy harbiy

texnika bilim yurtidir. Ushbu ta'lim muassasasining ham kelib chiqish tarixiga e'tibor qaratsak: jumladan ta'lim muassasasi Sobiq SSSR Vazirlar Kengashining 1990 yil 15 oktyabrdagi 1730-son Qarori bilan 5375-harbiy qism negizida "SSSR Ichki ishlar vazirligi ichki qo'shinlari Toshkent oliy harbiy -texnik maktabi" tashkil etildi. Keyinchalik ushbu maktab, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1992 yil 10 yanvardagi PF-318-son farmoniga muvofiq "SSSR Ichki ishlar vazirligi ichki qo'shinlari Toshkent oliy harbiy -texnik maktabi" negizida O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi "Toshkent Oliy Harbiy -Texnik bilim yurti"[1] deb o'zgartirildi. Shuningdek, bilim yurtining vazifalari hamda mutaxassislik yo'nalishlari belgilab berildi.

Mustaqillikning ilk yillarida ichki ishlar organlari va tizimlari uchun kadrlar tayyorlab beradigan o'quv muassasalari O'zbekiston tasarrufiga o'tkazildi. Xususan, 1992 yil 20 yanvarda O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirining buyrug'i bilan sobiq SSSR Ichki ishlar vazirligi Ichki qo'shinlari tizimidagi Toshkent Oliy harbiy texnika bilim yurti O'zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar vazirligiga qarashli Toshkent Oliy harbiy texnika bilim yurti deb qayta nomlandi[2]. Ushbu o'quv yurtining asosiy vazifasiga O'zbekiston ichki qo'shinlari uchun oliy harbiy texnik mutaxassislarini tayyorlash yuklatildi. SSSR Ichki ishlar vazirligi Oliy yong'indan saqlash texnika injenerlari maktabining Toshkent filiali ham 1992 yilning yanvar oyidan qayta tashkil qilinib, O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirligining Toshkent o't o'chirish texnika bilim yurtiga aylantirildi[3].

1994 yil 2 sentyabrda esa O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori bilan Ichki ishlar vazirligining Toshkent oliy milisiya maktabi negizida "O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi" tashkil etildi. Qarorga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi organlari va bo'linmalari uchun yuqori malakali kadrlar tayyorlashning kompleks tizimini tashkil etish maqsadida Akademiyaning asosiy vazifalari quyidagilar:

–ichki ishlar organlari oliy boshliqlar tarkibini tayyorlash;

–tanlov asosida ikki bosqichda ichki ishlar organlarining oliy va o'rta yuridik ma'lumotli boshliqlar tarkibini tayyorlash;

–huquq-tartibotni muhofaza qilish muammolarini tadqiq etish;

–ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlashdan iborat deb belgilandi[4].

Tahlil va natijalar. Mustaqillikning dastlabki yillari respublikamizda murakkab vaziyat, davlat va jamiyat manfaatlariga qarshi sodir etilgan tajovuzlar, ayniqsa, uyushgan jinoyatchilikning avj olgani ushbu illatlarga barham berish, jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlashni taqozo etardi. O'sha davrda ichki ishlar idoralarining asosiy kuch va vositalari huquq-tartibotni mustahkamlash, fuqarolar hayotiga xavf solayotgan turli ko'rinishdagi jinoyatlarning oldini olishga yo'naltirildi. Tizimdagi islohotlarning dastlabki bosqichida Ichki ishlar vazirligi tuzilmalari faoliyati qaytadan tashkil etilib, faoliyati kuchaytirildi.

Ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish uchun ixtisoslashgan oliy ta'lim muassasasi bo'lgan Akademiyada kadrlar salohiyatini oshirishga imkon beradigan, sifat jihatidan mutlaqo yangi tizim tashkil etildi. Ta'limning sirtki shakli joriy etilib, unda «Jinoyatchilikning oldini olish va ularni fosh etish faoliyati mutaxassisligi bo'yicha «yurist» malakasini berish belgilandi. Rahbar kadrlarni tayyorlash fakultetida «Ichki ishlar organlarida boshqaruv faoliyati» mutaxassisligi bo'yicha «menejment» malakasi berilishi yo'lga kuyildi.

Ichki ishlar organlari uchun rahbar kadrlar tayyorlash fakulteti (RKTF) 1998 yil 26 fevralda tashkil etildi. Fakultetning asosiy maksadi- ichki ishlar organlari uchun yuksak kasb mahoratiga ega bo'lgan, ma'naviy va axlokiy talablarga javob beradigan, ichki ishlar organlari faoliyatini tashkil etish va boshqarishga qodir, boshqaruvga doir kasbiy xislatlarga ega, bilimli va yuksak malakali rahbar kadrlarni tayyorlashdan iborat. Fakultet tashkil topgandan boshlab, bugungi kunga kadar uni 800 nafardan ortiq tinglovchilar tamomlagan bo'lib, bugungi kunda bitiruvchilarning 500 nafarga yakini O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlari, shuningdek davlat xokimiyati va boshqaruvining boshqa organlari rahbarlik lavozimlarida samarali xizmat kilib kelmokdalar.

O'tgan yillar mobaynida Akademiya mamlakatimiz huquqni muhofaza qiluvchi organlari uchun yuqori malakali kadrlar tayyorlaydigan yetakchi oliy ta'lim muassasalaridan biriga aylandi. Bunda yurtimiz tinchligi va osoyishtaligini ta'minlashga qodir, ona vatanimizga sadoqat bilan xizmat qiladigan, har tomonlama yetuk, bilimli, jismonan chiniquqan, ruhan tetik, zamonaviy xavf-xatarlarga qarshi munosib kurasha oladigan kadrlar yetishtirishga alohida e'tibor qaratiladi. Ushbu talablarni inobatga olgan holda, Vazirlar Mahkamasining 2004 yil 2 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasida ichki ishlar organlarida mutaxassislar tayyorlovini takomillashtirish choralarini to'g'risida"gi qarorigamuvofiq, O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasining ichki ishlar organlari uchun "Jinoyatlarni oldini olish faoliyati", "Tergov faoliyati", "Tezkor qidiruv faoliyati", "Ekspert-kriminalistika faoliyati" bo'yicha ofiserlar

va o'ndan ortiq mutaxassislik yo'nalishlari bo'yicha serjantlar tarkibini tayyorlash vazifalari belgilab berildi[5]

2003 yilda Akademiya tarixida ilk marotaba jami 114 nafar bitiruvchiga, 2004 yilda esa 119 nafar bitiruvchiga magisterlik darajasi diplomini hamda navbatdagi «milisiya katta leytenanti» maxsus unvonlari berilgan. Fakultet 2004 yil avgustgacha faoliyat ko'rsatgan. Qayd etish kerakki, 2003-2004 o'quv yilida IIV Akademiyasi tarixida birinchi marta O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Davlat stipendiyasiga loyik yoshlar tanlovi O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasining talaba- magistrantlar orasida o'tkazildi. Bu IIV Akademiyasi magistratura fakulteti tinglovchilari o'z qobiliyatlarini sinab ko'rish imkoniyatini yaratgan edi.

Akademiya raxbariyati, xususan o'quv bo'limi tomonidan tanlab olingan eng bilimli, intizomli, iktidorli hamda izlanuvchan magistratura tinglovchilari mazkur tanlovda faol katnashdi. Ilk marta IIV Akademiyasi tarixida talaba- magistrantlar uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Davlat stipendiyasi tanlovi g'olibining 20-son guvohnomasi O'zbekiston Respublikasi VMning Ilmiy-texnika tarakkiyotini muvofiklashtirish Kengashi huzuridagi Fan va texnologiyalar markazi (FTM) ning 2003 yil 15-sentyabrdagi 8-son qaroriga muvofik besh yo'nalish bo'yicha, ya'ni tarix, chet tili, rus tili, informatika xamda o'zbek tili va adabiyoti fanidan test sinovlaridan yuqori natija ko'rsatgan leytenant Akmal Voxidovga berilganligini e'tirof etish kerak[5].

2004 yil 19 iyuldagi «Ichki ishlar organlarining xizmat faoliyatini yanada takomillashtirish choralarini to'g'risida»gi Farmoni[6] va Vazirlar Mahkamasining 2004 yil 23 sentyabrdagi «O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasida Ichki ishlar organlariga mutaxassislar tayyorlovini takomillashtirish choralarini to'g'risida»gi Qaroriga[7] asosan Ichki ishlar vazirligi Akademiyasining Serjantlar tarkibini tayyorlash bo'yicha Oliy kurslari tashkil etildi[8]. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining 2005 yilgi buyrug'iga asosan Serjantlar tarkibini tayyorlash bo'yicha oliy kurslari faoliyatiga oid hujjatlar tasdiqlandi[9]. Buyruqda Oliy kurslarga nomzodlarni tanlash, o'quv metodik va tarbiyaviy ishlarni tashkil etish tartibi, o'quv, metodik va tarbiyaviy ishlarni tashkil etish tartibi, uning ilova qismida Oliy kurslarning kasb tayyorgarligi bo'yicha dasturi keltirilgan[10].

Muhokama. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2004 yil 23 iyul "O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Toshkent oliy harbiy texnika bilim yurtida kadrlar tayyorlash samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori bilim yurti faoliyatida muhim ahamiyat kasb etdi. Shuningdek, oliy harbiy texnika bilim yurtining moddiy-texnik bazasini rivojlantirish bo'yicha maxsus dastur tasdiqlandi. Ushbu dastur asosida bu oliy ta'lim muassasasida tahsil olayotgan kursantlar uchun barcha qulayliklarga ega 3 ta yotoqxona, 3 ta zamonaviy o'quv binosi, mehmonxona, hammom va kir yuvish majmuasi, 70 ga yaqin maxsus sinf, 4 ta ma'ruza zallari, 50 ta o'quv sinflari, 4 ta kompyuter sinfi, maxsus va umumiy kutubxonalar, 8 ta sport qurilmasi, klub, 8 ta o'quv shaharchasi, 3 ta o'q otish tiri, sport majmuasi, stadion, basseyn, birinchi kurs kursantlari "yosh askarlar maktabi"ni o'tashi va yuqori bosqich kursantlari bilan taktik dala mashg'ulotlarini o'tkazishga mo'ljallangan poligon yangitdan tashkil qilindi va restavratsiya qilindi[11].

Shunga asosan Oliy kurslarda Post-patruL; Yo'l-patruL; Ichki ishlar organlari qo'riqlash xizmati faoliyati; Jazoni ijro etish muassasalaridagi faoliyat; Huquqbuzarliklarning oldini olish; Xorijga chiqish, kirish va fuqarolikni rasmiylashtirish; Yong'in xavfsizligi xizmatlari hamda mutaxassisligi yo'nalishlari uchun serjant xodimlar tayyorlana boshlandi.

Umuman olganda, 2009 yil boshiga kelib, Respublika Ichki ishlar vazirligi tizimining mazkur yo'nalishlari bo'yicha 7200 ga yaqin serjantlar ish faoliyatlarini olib bormoqda[12].

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "odamlar o'zini qiynayotgan muammolarni hal qilish uchun to'la ishonch bilan, avvalambor, ichki ishlar idoralariga murojaat qilishiga, har bir xodimda o'z himoyachisini ko'rishiga erishish zarur. Shunday ekan, barcha ichki ishlar organlari tizimi jamoasida kelgusida faoliyat samaradorligini oshirish, xalqni rozi qilishni o'zining muqaddas burchi deb biladigan yetuk malakali mutaxassis

kadrlarni tayyorlashga qaratilgan tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirish hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi respublika ichki ishlar organlari uchun har tomonlama yetuk, yosh mutaxassis kadrlar — serjantlar tayyorlash borasida tayanch o'quv yurtiga aylandi. Bu bejiz emas albatta, birinchi navbatda Akademiyaning o'quv va ilmiy salohiyati inobatga olingan, ikkinchidan Akademiyaning hududi va undagi sharoitlar, moddiy-texnik bazasi keng miqyosli vazifalarni amalga oshirishga mo'ljallangan.

ADABIYOTLAR

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1992 йил 10 январдаги ПФ-318-сон Фармони//Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. –Тошкент 1992. ПФ-318-сон//URL-<https://lex.uz/ru/docs/148222>– электрон ресурс
2. Ўз МА, М-23-фонд, 1-рўйхат, 7-иш, 19-варақ.
3. Ўз МА, Р-95-фонд, 2-рўйхат, 8-иш, 35-варақ.
4. Олимов Э, Ички ишлар вазирлиги таълим муассасаларининг шаклланиш жараёнлари / Педагогик ва психологик тадқиқотлар илмий-амалий журнали. № 5 (2023).
5. Матлюбов Б. Ўзбекистонда жамоат тартиби ва хавфсизликни таъминлаш тарихи (ички ишлар органлари мисолида). Т.: COLORPACK, 2021.- Б.486
6. Пулатов Ю.С. С чего начинается реформирование органов внутренних дел // Хуқуқ – Право – Law. – 2004. – № 4. С.80
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 23 сентябрдаги Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Академиясида ички ишлар органлари мутахассисларини тайёрлашни такомиллаштириш чоралари тўғрисидаги қарори // Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлар тўплами 2004 йил. № 9. – 358-м.
8. Пулатов Ю.С. С чего начинается реформирование органов внутренних дел / Хуқуқ-Право-Law.-2004.-№4. –Б. 80-84.
9. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Академиясининг жорий архив материаллари.
10. Касбий психологик ва педагогик тайёргарлик: Маърузалар курси. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2008. – Б.6.
11. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Тошкент олий ҳарбий техника билим юрти жорий архив материаллари.
12. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Ахборот Марказининг 2009 йил 2 ойлик якуни бўйича Давлат статистик ҳисоботидан олинган.
13. <https://www.gazeta.uz/uz/2017/08/18/iiv/>